

УДК 336.748.12

А. М. Антонюк,
аспірант, МАУП

СПЕЦИФІКА ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Метою автора є розширене висвітлення поняття інфляції з акцентом на її важливих причинно-наслідкових особливостях. Стаття витримана у дослідницько-оглядовому стилі й має аналітичний характер. Досліджено період 2000 — 2009 рр. в Україні.

The aim of the author is extended coverage of the notion of inflation, with emphasis on its most important effect-causal features. Article made in research and observation style and has an analytical character. Study period 2000—2009 in Ukraine.

ВСТУП

Оцінюючи рівень життя в своїй країні, наші громадяни часто кажуть: рівень інфляції склав стільки-то чи стільки-то, намагаючись порівняти цей показник зі зростанням своїх доходів (заробітних плат, пенсій тощо) і визначити таким чином, наскільки їм стало краще чи гірше жити і наскільки менше чи більше благ їм стало доступно, саме інфляцією визначається зміна купівельної спроможності грошової одиниці. Кожен з нас отримує дохід виражений грошовими одиницями і для більшості громадян цей дохід є сталим, вираженим в гривні, тому така спроба оцінити зміну доступності благ є справедливою. Що ж, власне, закладено у показник рівня інфляції і які економічні зміни у країні він характеризує — розглянемо далі.

РІЗНОВИДИ ІНФЛЯЦІЇ ТА ЇЇ РОЗУМІННЯ

Сам по собі термін "інфляція" походить від латинського слова *inflatio*, що перекладається як "вздуття". Вперше цей термін почав застосовуватися у 70-х роках XIX ст. стосовно грошового обігу в Північній Аме-

риці, переповненого паперовими знаками, які випускалися під час громадянської війни.

Інфляція — це знецінення грошей внаслідок надмірного зростання їх маси в обороті, що виявляє себе через зростання цін.

Кажучи інакше, інфляція — це процес зростання цін широкої номенклатури товарів. Основні показники інфляції: індекс споживчих цін (ІСЦ), індекс цін виробників (ІЦВ), дефлятор ВВП.

Необхідно відмітити, що інфляція є невід'ємною частиною ринкової системи господарювання. Нормальним рівнем зростання цін у економічно розвинених країнах є показник від 1,1% до 4,7% [1].

Також у дослідженнях інфляції використовуються поняття базової інфляції, яка розраховується на базі індексу споживчих цін та має на меті визначення стійкої динаміки цін з виключенням короткострокових нерівномірних цінових змін, викликаних шоками пропозиції, сезонними факторами і адміністративним регулюванням тарифів та цін. У свою чергу небазова інфляція означає зміну цін на послуги і товари, котрі не входять до широкої базової інфляції (базовий індекс споживчих цін) — тобто ціни на всі товари крім продовольчих товарів з високим ступенем обробки, непродовольчих товарів за винятком палива, а також послуг, ціни на які не регулюються адміністративно.

Вважається, що найточніше виміряти рівень інфляції можна саме за допомогою індексів Леспейреса та Пааше [1].

Індекс споживчих цін (індекс Леспейреса) — це показник, що по-

казує зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання, і є показником зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг:

$$I_t = \frac{\sum p_t q_0}{\sum p_0 q_0},$$

де p_t і p_0 — ціни на одиниці товарів звітного і базового періодів відповідно;

q_0 — кількість товарів у "споживчому кошику" базового періоду.

Показник купівельної спроможності є величиною оберненою до індексу споживчих цін.

Важливим показником в статистичних дослідженнях є показник рівня інфляції, що вимірюється за допомогою системи цільових індексів, серед яких найбільше значення має індекс дефлятор ВВП і показник норми інфляції. Дефлятор ВВП характеризує ступінь інфляції за всією сукупністю товарів і послуг, які виробляються і споживаються в країні.

Дефлятор ВВП (індекс Пааше) — це показник зміни цін всіх товарів та послуг, що були вироблені на території країни.

$I_{def} = N_{ВВП} / R_{ВВП}$ — відношення номінального до реального ВВП.

Норма інфляції відображає відсоткову зміну інфляції за даний проміжок часу. Прийнято вважати, що у випадку норми інфляції менше 10% — то має місце "повзуча" інфляція; якщо норма інфляції дорівнює 50% — то маємо гіперінфляцію. Норма інфляції від 10% до 99% характерна для країн з перехідною економікою або для країн, що розвиваються. Так, індекс-дефлятор ВВП України за січень-серпень 2008 року становив 134,4% [2].

Отже, основними утворюючими складовими показника інфляції є грошова маса та індекс споживчих цін; звісно, сам інфляційний процес дуже складний, але якщо говорити про благополуччя громадян України — варто акцентувати увагу саме на даних показниках.

Починаючи з 2000-го року економічна ситуація в Україні стабілізувалася: почали зростати доходи населення, заробітна плата, ВВП; були не високі показники інфляції порівняно з попередніми роками, і в цілому такі сприятливі для розвитку країни умови зберігалися аж до кінця 2007 року, якщо не брати до уваги короткочасну політико-фінансову кризу, котра була наслідком політичної нестабільності у кінці 2004 року. Власне, у 2000-му році ще зберігався високий рівень інфляції, на рівні 25,8%, а от у 2001-му становив 6,1% завдяки сприятливій грошово-кредитній політиці Нацбанку, і у 2002-му році було зафіксовано деф-

Таблиця 1. Показники інфляції в Україні

Роки	%
2000	25,80
2001	6,10
2002	-0,60
2003	8,20
2004	12,30
2005	10,30
2006	11,60
2007	16,60
2008	22,30

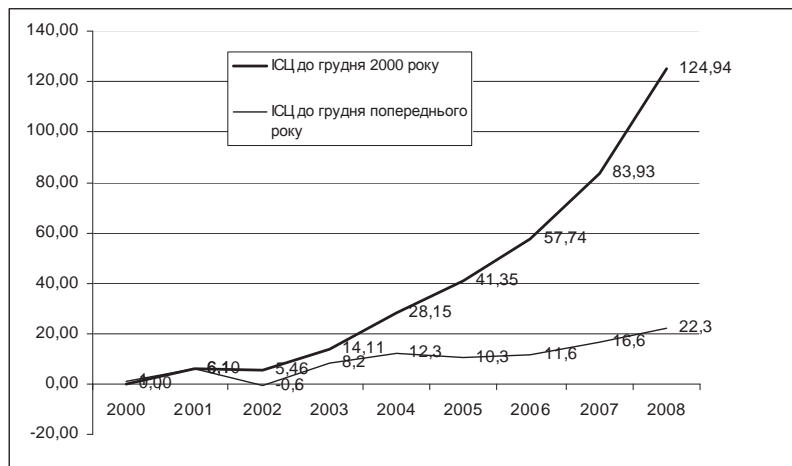

Рис. 1. Реальний показник ІСЦ до 01.01.2000 р.

ляцію на рівні 0,6% до грудня попереднього року.

Протягом усього 2008 року економічна ситуація в країні погіршувалася й під кінець року переросла у глибоку кризу. Від початку року спостерігався значний рівень інфляції, що обумовлював подальше інерційне посилення інфляційних процесів. Як відомо, за інфляції капітал переміщується із сфери виробництва в сферу обігу, що почало відбуватися в кінці 2007 року, позаяк там швидкість оборотності є значно вищою й приносить великі прибутки, але одночасно й посилює інфляційні процеси. Під час таких переміщень капіталу механізм інфляції самовідтворюється, на його основі зростає дефіцит заощаджень, зменшуються обсяги кредитів, інвестицій у виробництво й пропозиція товарів, що й спостерігається сьогодні. Інфляція даного періоду цікава тим, що характер її походження поєднує як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу.

Стрімкий розвиток кредитування (74,7% у квітні 2008р. в річному вимірі), значна частина якого фінансується за рахунок іноземних джерел, знижував питому вагу заощаджень у доходах населення за рахунок збільшення витрат на погашення цих кредитів. Зокрема, споживчий кредит призводить до зростання питомої ваги споживання у поточному періоді та зниження споживання у майбутніх періодах, адже значна частина доходів населення буде спрямована на погашення боргу.

Висока інфляція при збереженні низьких номінальних, та, відповідно, від'ємних реальних процентних ставок за кредитами, призводить до зменшення схильності до заощаджень населення та підвищує ініціативу до отримання більшої кількості кредитів, а інфляційні очікування за песимістичним сценарієм змушують виробників закладати у ціну виробів вищий індекс інфляції, тим самим збільшуючи її показник.

Крім вищезазначених факторів потрібно звернути увагу на неадекватне ціноутворення в Україні на пальне, яке суттєво впливає на індекс споживчих цін (адже на збір урожаю потрібно витрачати дизпаливо для сільськогосподарської техніки, для перевезення продуктів харчування та інших товарів по Україні теж витрачається пальне, котре закладається у вартість товарів та послуг). Незважаючи, що ціни на нафтопродукти на світовому ринку знижуються й відбувається відносно укріплення гривини щодо іноземних валют, ціна на бензин продовжує невпинно зростати [3].

За даними НБУ, показники інфляції мають вигляд представлений у табл. 1 [4].

Отже, українському народу доводилося переживати й більш неблаготворні події в економічній системі за роки незалежності, але тим не менш це залишає невтішним той факт, що за останні два роки наші громадяни втратили понад 40% прибутків за рахунок інфляції.

Наприклад, пересічному українцю з 1 січня 2008 р. платили 1000 грн., враховуючи показник інфляції за 2008 р. він реально отримуватиме вже 1000 — 22,3% = 777 грн., станом на грудень 2008р. Якщо ж від цієї суми відняти прогнозовані 25% на 2009р., то на 1 січня 2010р. він отримуватиме реально лише 582,75 грн. Звісно в гривнях він отримуватиме тисячу, але знецінену тисячу, як видно з рис. 1, інфляція в Україні має тенденції до збільшення у геометричній прогресії і якщо оцінювати знецінення грошей у реальному еквіваленті (товарі) відносно 2000-го року, то національна валюта знецінилася станом на 2008 рік більше ніж вдвічі. Що ж чекати від кінця 2009 року залишається лише здогадуватися.

Розглядаючи показники ІСЦ за 2000 — 2008 р., на рис.1. видно, що уряд та Нацбанк спромоглися утримувати збільшення цін на рівні 16,6% у 2007р., 22,3% у 2008 р., але у по-

рівнянні з 2000-м роком ІСЦ станом на 2008 рік виріс на 124,94%, зменшивши відповідно на таку цифру купівельну спроможність гривні.

Отже, якщо порівняно з 2000-м роком вам збільшили заробітну платню навіть на 100%, то ви однаково втрачаєте 24,94% на інфляційному збільшенні цін станом на 2008 р.

ВИСНОВКИ

Специфіка розвитку інфляційних процесів в Україні полягає в тому, що серед причин інфляції переплетені найрізноманітніші фактори, починаючи з зовнішньоекономічних і закінчуючи політичною нестабільністю. І потрібно відмітити, що політична нестабільність внаслідок тісного зв'язку політиків і бізнесу є чи не основною причиною високого рівня інфляції в Україні, так як за власними інтересами важко розгледіти адекватні рішення, спрямовані на соціальний захист населення та його фінансове благополуччя.

Не завадило б для пом'якшення економічного спаду застосувати перевірені на заході засоби, такі як зменшення податкового тиску на мале й середнє підприємство, розвантаження бюджету країни за рахунок більш забезпечених верств населення, а натомість наша влада лише дозволяє невинновато підвищувати комунальні платежі й підіймає акцизи, при цьому не повертаючи ПДВ підприємцям і заганняючи їх у глухий кут.

Звісно, на тлі всесвітньої економічної кризи хочеться сприймати з розумінням погіршення експортно-імпортного балансу, падіння виробництва в країні й високі показники інфляції, але незаперечним є факт, що європейські країни в рази легше переживають кризу. Для порівняння за даними Eurostat — за 2008 рік в країнах ЄС інфляція становила 3,7% проти українських 22,3%. Цифри говорять самі за себе, тож залишається лише сподіватися, що українські можновладці знайдуть можливість вирівняти товарно-грошову розбалансованість в країні, поставити інтереси народу на перший план і дати йому можливість гідно жити, а не існувати.

Література:

1. Михайлівська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит: навчальний посібник. — Львів: "Новий Світ — 2000", 2006р. — С. 129 — 145.
2. Бюлетень Національного банку України № 11/2008 (188).
3. Андрій Петрик. Хай Вей (30.09.2008) <http://h.ua/story/138444/>
4. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інфляція>.
5. <http://www.bank.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2009 р.